

भारतीय महिलांची विविध क्षेत्रातील प्रगतीची वाटचाल

डॉ.आर.के.शिंदे,

अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख संशोधक मार्गदर्शक
वेस्ट खानदेश भगिनी सेवा मंडळ
संचलित कला व वाणिज्य महिला महाविद्यालय, देवपूर, धुळे

शशिकला संदेश पोवार

संशोधक विद्यार्थिनी
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर कॉलेज ऑफ आर्ट्स, सायन्स अँड
कॉमर्स चेंबूर (प) मुंबई.

गोषवारा

भारतातील पुरुषप्रधान संस्कृतीमुळे पूर्वीपासून स्त्रि ही कमजोर व आबला समजली गेली.आजच्या युगातील महिला ही पुरुषांच्या बरोबरीने काम करताना दिसून येते. महिलांनी प्रत्येक क्षेत्रामध्ये आपले कार्य व आपली प्रगती आजच्या युगात केलेली दिसून येते. हे सर्व महात्मा ज्योतिबा फुले व सावित्रीबाई फुले यांच्यामुळे शक्य झालेले आहे. तरीपण पुरुषप्रधान संस्कृती असल्याकारणाने आजही स्त्रियांवर होणारे अन्याय त्यांच्यावर कमी झालेले नाहीत. एक स्त्री शिकली तर संपूर्ण कुटुंब व समाज साक्षर होतो व त्याचबरोबर देशही प्रगती करू शकतो हे प्रत्येक कुटुंबातील व्यक्तीला समजावून सांगणे गरजेचे आहे. म्हणूनच महात्मा ज्योतिबा फुलेंनी म्हटलेले आहे."जिच्या हाती पाळण्याची दोरी ती जगाची उधारी". भारतामध्ये ग्रामीण भागात 80 टक्के महिला शेतीमध्ये कार्य करत आहेत. आजच्या या जागतिकीकरणाच्या युगामध्ये महिला सर्व क्षेत्रात काम करताना आपल्याला दिसून येतात. भारतीय ग्रामीण महिलांना रोजगाराच्या संधी जितक्या हव्या तितक्या मिळत नाहीत ग्रामीण भागात शेतीमध्ये कार्य करत असलेल्या महिलांना पुरुषांपेक्षा कमी वेतन यासारख्या समस्यांना सामोरे जावे लागते. आजच्या काळात महिलांना त्यांच्या विकासासाठी सर्व क्षेत्रात प्राधान्य देण्यात आले असले तरी महिलांचे सक्षमीकरण होणे गरजेचे आहे. महिला सक्षम करण्याची गरज सध्याच्या काळात विकसित झाली असली तरी पूर्वीपासून त्याची गरज होती. परंतु भारतीय महिला पूर्वीच्या काळात साक्षरतेचे प्रमाण कमी असल्यामुळे महिला सक्षमीकरणाचा अभाव जाणवतो. भारतीय महिलांचे सध्याच्या काळातील विविध क्षेत्रातील योगदान महिलांच्या सबलीकरणामुळे शक्य झालेले आहे. समाजाच्या सर्व क्षेत्रात पूर्णपणे सहभागी होण्यास सक्षम करण्याची गरज आहे .महिलांच्या सक्षमीकरणात त्यांच्या आर्थिक, सामाजिक आणि राजकीय सक्षमीकरण महत्त्वाचे आहे.

प्रस्तावना

भारत वैविध्यपूर्ण आणि विशाल देश असल्याने महिलांचा दर्जा त्यांच्या स्थानावर अवलंबून असतो.महिलांची प्रगती ही जगामध्ये झालेल्या महिलांच्या गतीचा अभ्यास करते. तिथे महिला,मुली लिंग विविधता, असमानता, गरिबी व हिंसारापासून मुक्त राहतात, परंतु जगामध्ये महिलांवर होणारे अन्याय, अत्याचार आजच्या युगात तरी कमी झाले आहेत का? प्रत्येक कुटुंबांनी महिलांच्या प्रगतीसाठी प्रयत्न करणे गरजेचे आहे. देशाच्या विकासासाठी पुरुषांप्रमाणेच महिला सुद्धा हातभार लावत असतात. भारतीय राज्यघटनेत महिलांना देण्यात आलेले मूलभूत अधिकार महिलांच्या प्रगतीसाठी, विकासासाठी महत्त्वाचे आहेत.

महिला ही त्यागची मूर्ती आहे. हे पूर्वीच्या काळापासून आपण ऐकतो आहे. ती कोणत्याच बाबतीत कमी नाही. ज्ञाशीची राणी लक्ष्मीबाई, ताराबाई शिंदे, सावित्रीबाई फुले यांनी प्रचंड मोठ्या प्रमाणात कर्तृत्व निर्माण केले. त्यामुळे त्या संपूर्ण भारतातच नाही तर संपूर्ण जगात ओळखल्या जातात. किरण बेदी भारतातील पहिली महिला १९७९ मध्ये पोलीस अधिकारी म्हणून भारतीय पोलीस सेवेत सामील झाली. त्यांच्या कठोर आणि नाविन्यपूर्ण कामगिरीमुळे त्या प्रसिद्ध झाल्या. आशा अनेक महिला आहेत. ज्या भारत आणि परदेशात आपले कर्तृत्व व नाविन्यपूर्ण धोरणामुळे प्रसिद्ध आहेत. आई, पत्नी आणि मुलगी म्हणून सर्व भूमिका उत्तम रित्या पार पाडते. आजच्या काळात महिलांना त्यांच्या विकासासाठी सर्व क्षेत्रात प्राधान्य देण्यात आले असले तरी महिलांचे सक्षमीकरण होणे गरजेचे आहे. महिला सक्षम करण्याची गरज सध्याच्या काळात विकसित झाली असली तरी पूर्वीपासून त्याची गरज होतीच परंतु भारतीय महिला पूर्वीच्या काळात साक्षरतेचे प्रमाण कमी असल्यामुळे आपल्यावर होणाऱ्या अन्याय, अत्याचार हे आपले नशीब समजूनच सहन करत होत्या.

उद्दिष्टे

- १ भारतीय महिलांच्या आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक व राजकीय समस्यांचे अध्ययन करणे.
२. भारत सरकारने महिलांच्या विकासासाठी आखलेल्या योजनांचा आढावा घेणे .
३. महिलांच्या विविध क्षेत्रातील योगदानामुळे होणारे आर्थिक, सामाजिक परिणाम अभ्यासणे.
४. महिलांच्या विविध क्षेत्रातील योगदानामुळे त्यांच्या विकासाची परिणामकारता तपासणे.

५. महिलांची सर्व क्षेत्रात जास्तीत जास्त प्रगती होण्यासाठी उपाययोजना सुचवणे.

गृहीतके

१. भारतीय महिलांच्या विविध क्षेत्रातील योगदानामुळे देशाच्या विकासात वाढ होत आहे.
२. भारतीय महिलांच्या विविध क्षेत्रातील प्रगतीच्या वाटचालीमुळे शहरी भागातील महिलांबरोबरच ग्रामीण भागातील महिलांच्या राहणीमानाचा दर्जा उंचावण्यास मदत होत आहे.

१. महिलांची आर्थिक विकासातील भूमिका

महिला कोणत्याही समाजाचा अविभाज्य भाग असल्या तरी आर्थिक उपक्रमांमध्ये त्यांचा सक्रिय सहभाग असलेल्या दिसतो. महिला सक्षमीकरण आणि आर्थिक विकास एकमेकांशी जोडले आहेत. वेगवेगळ्या राज्यांमधील महिलांच्या विकास कार्याचा आढावा घेणे गरजेचे आहे. देशाच्या आर्थिक विकासात महिलांची भूमिका महत्त्वाची आहे. जेव्हा आपण एका महिलेला शिक्षित आणि सक्षम करतो. तेव्हा संपूर्ण कुटुंब सक्षम होते व संपूर्ण समाज सक्षम होतो. तिच्या कुटुंबाचे व समाजाचे जीवन परिवर्तनीय होते. आर्थिक विकासात महिलांचा सहभाग वाढवण्यासाठी उत्पन्न देणाऱ्या उपक्रमांमध्ये प्रशिक्षण दिले पाहिजे. कमी व्याजदरात व्यवसायासाठी कर्ज उपलब्ध करून दिले पाहिजे. लिंग समानता असलेल्या समाजात महिलांसाठी सामाजिक, आर्थिक संधी उपलब्ध करून दिल्या जातात. २१ व्या शतकामध्ये केंद्र शासनाने महिलांच्या आर्थिक सक्षमतेसाठी १ एप्रिल १९९९ पासून "सुवर्ण जयंती ग्रामीण स्वयंरोजगार" ही महत्त्वाकांशी योजना सुरू केली. स्वयंसहाय्यता बचत गट या योजनेअंतर्गत आहे. या बचत गटाच्या माध्यमातून महिलांना स्वतःचा रोजगार सुरू करण्यासाठी उद्योग व्यवसाय सुरू करण्यासाठी कर्ज उपलब्ध करून दिले जाते. त्यामुळेच महिलांच्या आर्थिक प्रगतीत सुधारणा होताना दिसून येते.

महिलांची आर्थिक क्षेत्रातील प्रगतीमध्ये निर्मला सीतारामन या इंदिरा गांधी नंतरच्या दुसऱ्या अर्थमंत्री जन्म १८ ऑगस्ट १९५९ एक भारतीय अर्थशास्त्रज्ञ, राजकारणी आणि बीजेपी मध्ये २०१९ पासून वित्तमंत्री आणि कॉर्पोरेट मंत्री म्हणून सुद्धा काम करणारी एक वरिष्ठ नेता म्हणून त्यांनी काम केलेले आहे. त्यांनी कर्नाटक व आंध्र प्रदेशाचे प्रतिनिधित्व स्वीकारलेले होते. २०१४ व २०१९ या कालावधीत २८व्या संरक्षण मंत्री म्हणून त्यांनी काम केले. त्या भारताच्या दुसऱ्या महिला संरक्षण मंत्री व दुसऱ्या अर्थमंत्री म्हणून आणी वाणिज्य आणि उद्योग मंत्रालयाचे राज्यमंत्रीपदाचा स्वतंत्र प्रभार त्यांनी सांभाळलेला आहे.

२. शैक्षणिक, सामाजिक क्षेत्रात महिलांचे योगदान

शिक्षण ही जीवनाच्या प्रगती मधील एक महत्त्वाची भेट आहे. ते महिलांना ज्ञान कौशल्य व आत्मविश्वासाने सक्षम बनवते. त्यासाठी विकास प्रक्रियेत महिलांचा सहभाग खूप महत्त्वाचा आहे. महिलांना त्यांच्या हक्काची जाणीव करून देण्यासाठी आणि त्यांचा हक्क त्यांना मिळण्यासाठी आत्मविश्वास वाढवणे गरजेचे आहे. काही ठिकाणी हुंडा पद्धत सुरूच आहे. हे थांबवण्यासाठी कायदा झाला असला तरी कायद्याची अंमलबजावणी झालेले नाही. त्यामुळे महिला सक्षमीकरण होणे त्यांना शैक्षणिक, सामाजिक क्षेत्रात प्रगतीसाठी प्रोत्साहन देणे, गरिबी कमी करणे, लिंग समानता आणि समावेशक आर्थिक वाढ यासारखे शाश्वत विकास उद्दिष्टे साध्य करणे गरजेचे आहे. समाज जागृतीसाठी स्त्रिया जागृत होणे आवश्यक आहे. त्यामुळे महिला समूह जागृत झालेल्या संपूर्ण राष्ट्रता जागृती निर्माण होईल. देशाचे भविष्य घडवण्यासाठी स्त्रिया स्वातंत्र्य व कलागुणांचा विकास होण्यासाठी प्रोत्साहन देणे गरजेचे आहे.

शैक्षणिक व सामाजिक प्रगतीसाठी सावित्रीबाई जोतिराव फुले ह्या एक भारतीय शिक्षण तज्ञ, समाजसुधारक होत्या. भारतातील पहिल्या महिला शिक्षिका म्हणून त्या ओळखल्या जातात. महात्मा जोतिराव फुले यांनी सर्वप्रथम आपल्या पत्नीला स्वतः शिक्षण दिले व भारतीय महिलांना शिक्षण देण्यासाठी सावित्रीबाईंना प्रोत्साहित केले. १ जानेवारी १९४८ रोजी पुणे येथील भिडेवाड्यात मुलींची पहिली शाळा सुरू केली. ही शाळा देशात स्थापन केलेल्या पहिल्या शाळांपैकी एक होती. १८२९ मध्ये मुंबईत मुलींची शाळा सुरू केली. महाराष्ट्राच्या सामाजिक सुधारणा चळवळीतील एक महत्त्वाची व्यक्ती म्हणून सावित्रीबाई फुले ओळखले जातात.

३. राजकीय क्षेत्रातील महिलांचे योगदान

महिलांच्या आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक व राजकीय प्रगतीमुळे महिलांचे कार्यक्षेत्र फक्त चूल आणि मूल एवढ्या पुरते मर्यादित राहिलेले नाही. तर भारतामध्ये राजकारणात स्त्रियांना मिळणारे ५०% आरक्षण यामुळे स्त्रिया या पुरुषप्रधान संस्कृतीमध्ये पूर्वीसारख्या जखडलेल्या दिसून येत नाहीत. तर भारतातील पहिली महिला पंतप्रधान इंदिरा गांधी, अर्थमंत्री निर्मला सीतारामन यासारखी अनेक उदाहरण आपल्या डोळ्यासमोर दिसून येतात. जी राजकीय क्षेत्रामध्ये प्रचंड कर्तृत्व गाजवताना दिसतात पूर्वीच्या काळी केरळमध्ये नायर तर मंगरूळ मधील शेटी बंगाली समाज भटक्या जमातीमध्ये स्त्रिया प्रधानतेचे प्रमाण दिसते. अनेक रूढी परंपरा यामुळे स्त्रियांवर वेगवेगळ्या प्रकारे अन्याय, अत्याचार झालेला दिसतो. त्यामुळे स्त्रियांना न्याय मिळवून देणाऱ्या अनेक संघटना पुढे आल्या.

त्यातूनच अनेक वेगळ्या प्रकारच्या चळवळी निर्माण झालेल्या दिसून येतात. त्यातूनच राजकारणात स्त्रियांनी बऱ्याच मोठ्या प्रमाणात प्रवेश केलेला दिसून येतो.

राजकीय क्षेत्रातील महिलांमध्ये इंदिरा गांधी या पहिल्या भारतीय पंतप्रधान होत्या. १९ नोव्हेंबर १९१७ ते ३१ ऑक्टोबर १९४८ या काळातील एक भारतीय राजकारणी आणि राज्य महिला होत्या. १९८४ पर्यंत त्यांनी भारताचे पंतप्रधान म्हणून काम केले. त्या भारताचे पहिले पंतप्रधान जवाहरलाल नेहरू यांच्या कन्या होत्या १९७४ मध्ये भारताचे पहिले यशस्वी अन्वस्त्र चाचणी सुरू करण्यात त्यांनी महत्त्वाची भूमिका बजावली. १९७१ मध्ये मैत्री करारावर स्वाक्षरी करून सोवियत युनियनशी जवळीकता साधली.

४. भारतीय महिलांची वैज्ञानिक क्षेत्रातील प्रगती

भारतीय महिलांनी विज्ञान, तंत्रज्ञान क्षेत्रात महत्त्वाची भूमिका बजावली आहे. विज्ञान व तंत्रज्ञान क्षेत्रात प्रसिद्ध झालेल्या अनेक महिला आहेत. त्यापैकी डॉ. असिमा चॅटर्जी, रितू करिधल, कमला सोहोनी, टेसी थॉमस यासारख्या अनेक महिलांनी भारतीय वैज्ञानिक क्षेत्रात प्रचंड मोठ्या प्रमाणात कामगिरी केलेली आहे.

१. डॉ. असिमा चॅटर्जी

या पहिल्या महिला होत्या, ज्यांना भारतीय विद्यापीठाने " डॉ. ऑफ सायन्स" प्रदान केले १९४४ मध्ये कलकत्ता विद्यापीठाने वैज्ञानिक संशोधनावर देखरेख करणारी प्रमुख संस्था " इंडियन सायन्स कॉॅंग्रेसच्या" महाध्यक्षपदी निवड केली. यांनी विज्ञान व तंत्रज्ञान क्षेत्रात प्रचंड भारी घेतलेली दिसून येते.

२. रितू करिधल

या भारताची 'रॉकेट वुमन' म्हणून ओळखला जातात. ज्यांनी इस्रोच्या मंगलयान मोहिमेच्या उप ऑपरेशन डायरेक्टर म्हणून काम केले. त्यांनी मंगलयानाच्या ऑपरेशनमध्ये भारतासाठी केलेली कामगिरी अमूल्य होती.

३. टेसी थॉमस

स्त्रिया असो किंवा पुरुष तुम्ही शास्त्रज्ञ म्हणून काम करता, हा विचार करून टेसी थॉमस यांना भारताच्या 'मिसाईल वुमन' म्हणून ओळखले जाते. संरक्षण, संशोधन आणि विकास संस्थांमधील वैज्ञानिक कार्याची प्रचंड भारी घेतली आहे. त्यांनी भारताचे क्षेपणास्त्र प्रकल्पाचे प्रमुख म्हणून काम करणाऱ्या पहिल्या महिला शास्त्रज्ञ म्हणून गणल्या गेल्या.

४. कमला सोहनी

या भारतीय पहिल्या (पीएच.डी) पदवीधारक शास्त्रज्ञ म्हणून प्रसिद्ध आहेत. सायटोक्रोम चा त्यांनी शोध लावला, जे ऊर्जा निर्मितीसाठी खूप महत्त्वाचे असते. त्यांच्या या कार्यामुळे भारताला ऊर्जा निर्मिती करून देणारे स्रोत प्रधान केले. पीएचडी ही पदवी त्यांनी केंब्रिज विद्यापीठातून घेतली. भारतातील या पहिल्या शास्त्रज्ञ ठरल्या. सर्व डाळिंमध्ये प्रोटीनची मात्र जास्त प्रमाणात असते, याचा शोध देखील त्यांनीच लावला.

५. भारतीय महिलांचे वैद्यकीय क्षेत्रातील प्रगती

वैद्यकीय व्यवसायातील महिलांचा वाढता सहभाग आणि त्यांचे महत्त्वपूर्ण योगदान खऱ्या अर्थाने विकसित देशासाठी महत्त्वपूर्ण आहे. वैद्यकीय क्षेत्रात महिलांनी लक्षणे कामगिरी केले आहे. आनंदीबाई जोशी पहिल्या महिला डॉक्टर ज्या काळात महिलांना शिक्षणापासून वंचित ठेवले होते. त्या काळात त्या पहिल्या महिला डॉक्टर झाल्या ३१ मार्च १८६५ ते १ फेब्रुवारी १८८७ हा कालखंड महिलांना शिक्षणाचा अधिकार नव्हता. परंतु या कालखंडात आनंदीबाईंनी डॉक्टर डिग्री घेऊन समाजाची सेवा केली. वयाच्या अवघ्या नव्या वर्षी त्यांचा विवाह गोपाळराव यांच्यासोबत झाला. भारत सरकारने गरीब महिलांसाठी व मुलींसाठी शिष्यवृत्ती सुरू केल्यामुळे जे समाजातील सामाजिक व आर्थिक दुर्बल घटक आहेत, त्यांना सुद्धा वैद्यकीय क्षेत्रात प्रवेश घेता येतो.

६. भारतीय महिलांचे अभियांत्रिकी क्षेत्रातील प्रगती.

अभियांत्रिकी क्षेत्रात महिला उच्च पदावर पोहोचल्या म्हणून आपण "आंतरराष्ट्रीय अभियांत्रिकी महिला दिन" साजरा करतो. जास्तीत जास्त महिलांना या क्षेत्रात प्रवेश करण्यासाठी त्यांना मार्गदर्शन, प्रशिक्षण, प्रेरणा, कौशल्य विकास यासारखा पाठिंबा मिळायला हवा तर अधिकाधिक महिला या क्षेत्रात सक्रिय सहभाग घेऊ शकतील व जास्तीत जास्त गरीब महिलांना मुलींना भारत सरकारकडून शिष्यवृत्ती प्रधान करता येईल.

७. भारतीय महिलांचे संशोधन क्षेत्रातील प्रगती.

संशोधन क्षेत्रात महिलांचे प्रमाण खूपच कमी आहे. महान शास्त्रज्ञ ए.पी.जे अब्दुल कलाम म्हणतात, 'संशोधन तंत्रज्ञान हे सर्वांनी मिळून साकारायची बाब आहे. या कामांमध्ये बुद्धी, हृदय आणि आत्मा ओतून काम करणारे शास्त्रज्ञ हवेत. शेकडो अभियांत्रिक व

संशोधक हवेत या सर्वांना सोबत घेऊन जाणार एक नेतृत्व हवे' समाजाचा अर्धा हिस्सा असणाऱ्या या महिलांनी मागे न राहता या क्षेत्रात ही भरारी घेणे गरजेचे आहे. यासाठी भारत सरकारकडून महिलांसाठी अनेक योजना राबवल्या जात आहेत.

८. भारतीय महिलांची विधी क्षेत्रातील प्रगती

कुटुंबाच्या पाठबळावर चारपाच वर्षांनंतर या- क्षेत्रात महिलांचा सहभाग वाढला आहे. सामुदायिक समुपदेशक म्हणून काम करण्याची संधी महिलांना जास्त प्रमाणात आहे. विविध क्षेत्रात महिला विधी सल्लागार म्हणून शासकीय व खाजगी कार्यालयांमध्ये त्यांना संधी मिळत आहे. महिला न्यायाधीशांच्या वाढत्या सहभागामुळे व कायद्याचा अभ्यास असल्यामुळे त्यांना न्याय मिळतो. असा आत्मविश्वास निर्माण झालेला आहे. या क्षेत्रात स्वतःची केस स्वतः लढणाऱ्या महिला बऱ्याच मोठ्या प्रमाणात असलेल्या दिसून येतात.

९. भारतीय महिलांची सैन्य, नौदल, हवाई दलाच्या क्षेत्रातील प्रगती.

भारताने महिलांना सैन्य, नौदल व हवाई दलाच्या सर्व विभागांमध्ये लढाऊ भूमिका बजावण्याची परवानगी दिली आहे. जगातील पुरुषप्रधान क्षेत्र असलेल्या या क्षेत्रामध्ये महिलांनी प्रचंड मोठ्या प्रमाणात कामगिरी केली आहे. आपल्या समोरील उदाहरण म्हणजे विंग कमांडर दीपिका मिश्रा या ज 58वानापैकी एक आहेत. ज्यांना हवाई दल प्रमुखांच्या नियुक्ती समारंभात शौर्य पुरस्कार प्राप्त झाला आहे. हा पुरस्कार मिळणाऱ्या पहिल्या भारतीय IAF अधिकारी आहेत.

१०. भारतीय महिलांची वैमानिक क्षेत्रातील प्रगती.

भारतामध्ये वैमानिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या महिला उंच भरारी घेताना दिसतात. भारतातील पहिली महिला वैमानिक सरला ठकराल आहेत. त्यांनी व्यवसाय व चित्रकार क्षेत्रात सुद्धा कामगिरी केलेली आहे. वयाच्या अवघ्या २१ व्या वर्षी त्यांना विमान परवाना मिळाला आहे. एलिस डेरोचे या जगातील पहिल्या वैमानिक आहेत. यावरून असे दिसते की भारतीय महिला या सर्व क्षेत्रात आघाडीवर आहेत. पुरुषांच्या खांद्याला खांदा लावून काम करताना आपल्याला दिसतात.

भारतीय महिलांच्या समस्या

समान नागरी कायद्याचा अभाव, कौटुंबिक हिंसाचार, नोकरी करणाऱ्या स्त्रियांचे प्रश्न, बलात्काराच्या घटना यासारख्या समस्यांनी महिला समाजाला आजही तोंड द्यावे लागते, शहरी स्त्रिया व ग्रामीण शेतमजुर स्त्रिया यांच्या समस्या वेगवेगळ्या आहेत. भारतीय समाजातील स्त्रियांची बदलती स्थिती. जरी दिसून आली तरीही बऱ्याच ठिकाणी यासारख्या हिंसा आपल्याला आजही आपल्या डोळ्यासमोर दिसून येत आहेत. बलात्काराच्या किती साऱ्या घटना गेल्या वर्षभर दोन वर्षांपासून आपल्याला भेडसावत आहेत. शहरी भागातील स्त्रिया किंवा ग्रामीण स्त्री असो किंवा ती कितीही उच्च पदावर काम करत असली तरीही तिच्या ह्या समस्या अजून किती वर्ष सुरू राहणार, हे आपण सर्व कधी थांबवणार हे काही सांगू शकत नाही. कायदा आहे परंतु कायदा हातात घेऊन स्त्रियांवर अन्याय अत्याचार करणारे लोक अजूनही या भारतीय समाजात आपल्याला दिसून येतात. परंतु हे सर्व थांबवण्यासाठी कठोर शिक्षा कायदानुसार प्रत्येक नराधमाला झालीच पाहिजे. व अशा गंभीर समस्यांना प्रत्येक राज्यातील सरकारने कठोर कायदे करणे गरजेचे आहे.

समारोप

जागतिकीकरणामुळे स्त्रियांचे कार्यक्षेत्र वाढले आहे. आजची महिला ही पुरुषांच्या बरोबरीने काम करताना सर्व क्षेत्रांमध्ये दिसते. स्त्रियांना त्यांच्या शैक्षणिक, आरोग्य, रोजगार, सांस्कृतिक, सामाजिक, राजकीय अधिकार दिल्यामुळे महिलां स्वातंत्र्य व स्वावलंबी झाल्या आहेत. महिलांचा सर्वांगीण विकास झाल्यामुळे संपूर्ण जगाला जास्तीत जास्त महिला नेतृत्वाची गरज निर्माण झाली आहे. परंतु खेडेगावातील स्त्री असली किंवा शहरी भागातील स्त्री असली तरी तिच्यावर होणारे अन्य अत्याचार अजूनही आपल्याला पाहायला मिळतात. बलात्कार सारख्या बऱ्याच घटना गेल्या काही वर्षांपासून सुरूच आहेत. हे सर्व थांबवण्यासाठी महिला सक्षम होणे गरजेचे आहे.

संदर्भ

1. <https://en.wikipedia.org>
2. Kurukshetra journal on arrival development self reliant village December 2023
3. international journal of Economics 7(4) August 2019
4. ISSN 2231-1629 प्रा. डॉ. चंद्रशेखर फरकाडे भारतातील महिलांचे आर्थिक सबलीकरण
5. डॉ. विलास आढाव महिला सबलीकरण, प्रौढ निरंतर शिक्षण व ज्ञानविस्तार विभाग, सावित्रीबाई फुले, पुणे विद्यापीठ
6. <https://www.asiaresearchnews.com>